

WILHELM RÉKA

PhD-hallgató,

Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Regionális Politika
és Gazdaságtan Doktori Iskola

*PhD student, University of Pécs, Faculty of Economics, University of
Pécs, Doctoral School of Regional Policy and Economics*

ORCID: 0009-0002-3885-5058

email: wilhelm.reka@tkk.pte.hu

BOGLÁR, LELLE VAGY BOGLÁRLELLE: A KÖZÖS IDŐSZAK GAZDASÁGI VÁLTOZÁSAI

*BOGLÁR, LELLE OR BOGLÁRLELLE: ECONOMIC CHANGES IN THE
COMMON PERIOD*

ABSTRACT

The aim of this study is to provide a comprehensive overview of the developments in Boglárlelle from 1978 to 1991, contextualised within the economic development of present-day Balatonboglár and Balatonlelle. It describes the economic changes of the towns over the centuries, the circumstances and the process of their union and separation. Last but not least, it briefly explores the developments that followed their independence in 1991, in an attempt to create a tourist industry that was adapted to the conditions of a modern market economy.

In my research, I used literature, contemporary press materials, archival and museum sources, and statistics to learn about the major developments and economic changes of the period of nearly 13 years of Boglárlelle.

As a result of the research, I put into context the 13-year common period of Balatonlelle and Balatonboglár and the developments of this period. I found that in 1978, the year of their union, Balatonboglár and Balatonlelle had different economic roles in the region apart from tourism, so the idea of their symbiotic development was well founded. However, while the aggregate figures for the common period (population growth, significant public utility development, etc.) showed progress, the figures for the individual areas of Lelle and Boglár show significant inequalities. The study has demonstrated the relevance of the concept of forced marriage as a characteristic of Boglárlelle, which is also confirmed by the new developments in the independent towns after the separation in 1991.

Kulcsszavak: Balaton, Boglárlelle, turizmus, településegysítés, gazdasági változások

Keynotes: Balaton, Boglárlelle, tourism, settlement-union, economic changes

1. Bevezetés

Korábbi kutatásaim során már vizsgáltam Balatonlelle és Balatonboglár hozs-zútávú gazdasági fejlődését, melyben érintettem a közös boglárlellei időszakot is. Azonban úgy gondolom, hogy ez az időszak, mint az összevont települések példája, önmagában is vizsgálatra érdemes. Közismert, hogy a szocializmus korszakában a központosító törekvések részeként az önálló településeket nem csak úgy szervezték közös tanácsokba, hogy jogi önállóságukat meghagyták, hanem gyakran egymás melletti városokat vagy településeket is összevontak, egyesítettek.¹ Az összevoná-sokra számos példa van Magyarországon. 1951-ben született meg a mai Várpa-lota az akkori Várpalota, Pét és Inota települések összeolvadásával.² Kazincbarcika 1947-ben jött létre Sajókazincz és Barcika egyesülésével, majd három évvel később Berente települést is beolvastották, azonban utóbbi település – Boglárhoz és Lel-lehez hasonlóan – újból önállóvá vált 1999-ben.³ Területszervezési intézkedések és korszerűsítések következményeként 1982. január 1-én alakult meg a Békés megyei Gyoma és Endrőd egyesítésével Gyomaendrőd.⁴ Boglár és Lelle esetében érdekesség, hogy a szétválásukért folytatott küzdelmek pont a magyarországi politikai, gazdasági és társadalmi rendszerváltás első éveire tehető.

Balatonboglár és Balatonlelle történetére vonatkozóan jónéhány szakmai alkotás született már. Az 1988-ban megjelent települési monográfia Lelle és Boglár több évszázados múltját mutatja be, egészen az összevonas első időszakáig, de már nem tárgyalja Boglárlelle önállósodási folyamatát, illetve a szétválás hatá-sait.⁵ De születtek már olyan tanulmányok is, amelyek a boglárlellei idősakkal foglalkoztak, azonban azok nagy része szubjektív stílusban (erős lellei vagy bog-lári kötődéssel bíró személy által) íródott. Ambrus (2008) visszaemlékezésében részletes képet kapunk a lelleiek érzéseiről a szétválás kapcsán. Számos tény is felfed, mint például a későbbiekben is említett népszavazást és éhségstrájkot, de összességében a művet komoly érzelmi túlfűtöttség jellemzi, érthető módon az átélt sérelmek miatt. Több olyan leírás készült, amelyek a két település egyiké-nek gazdasági és társadalmi múltjával, fejlődésével foglalkoztak⁶, azonban ezen művekben is gyakran érzékelhető emocionális felhang, vagy épp nem tekintik át részletesen a boglárlellei időszak történéseit. Korabeli sajtóanyagokból is számos következtetés levonható arról, hogy az akkori városvezetés hogyan ítélte meg a közös időszakot. Ezekből ismeretes a kényszerházasság kifejezés⁷ is, mely való-sághoz való illeszkedését is hivatott e tanulmány vizsgálni.

Kutatásommal egy olyan időszakot igyekszem részleteiben bemutatni, amelyről még nem készült objektív szemléletű elemzés. Az említett műveket a kutatásom során felhasználtam, de igyekeztem az emocionális hatásokat kiszűrve a tényekre

koncentrálni. Munkám során korabeli újságcikkek, levéltári és múzeumi források, statisztikák, jogforrások segítségével igyekeztem átfogóbb képet kapni a korszakról. Az alábbi szakmai kérdésekre kerestem a választ:

1. A szocializmus idején milyen előnyökhöz vezethetett két település egyesítése?
2. Boglárlelle létrejötté mennyiben igazolható Boglár és Lelle múltjában fellelhető közös vonásokkal?
3. Valóban jellemezhető az 1978-1991 közötti, boglárlellei időszak a kényszerházasság fogalmával?

2. A települések adottságai és gazdasági fejlődésük

A 13 éves boglárlellei időszak jelentőségének megértéséhez és a mai két város, Balatonboglár és Balatonlelle fejlődéstörténetében való elhelyezéséhez elengedhetetlen a települések 1978 előtti történetének rövid bemutatása.

Az egymás mellett fekvő, évtizedek óta fizikailag összenőtt települések eltérő gazdaságföldrajzi adottságokkal rendelkeznek. A mai Balatonlelle egykor mocsaras, lápos vidék volt, ahol nagymértékű lecsapolásokkal érték el a jelenlegi formáját a tájnak, így mezőgazdasági hasznosításra is alkalmassá vált. Azonban a lellei berek legmélyebb pontja máig egy mocsaras vidék képét mutatja. A város közigazgatási területén a legmagasabb pont a Kishegy csúcsa, mely eléri a körülbelül 300 méteres tengerszint feletti magasságot. A hosszú múltra visszatekintő szőlőművelésnek ez a városrész, illetve a városhatárban húzódó Gamási-hát ad otthont. A Balaton mellett egy másik fontos állóvíze van Balatonlellének, ez az 1920-as években kialakított irmapusztai halastórendszer.⁸

Ezzel szemben a nyugatabbra fekvő Balatonboglár lankás, dombos vidéken helyezkedik el. Fekvése és kedvező éghajlata évszázadok óta szolgálja a szőlő- és gyümölcsstermesztést.⁹ Ezen településen is évszázadokig a mezőgazdaság volt a meghatározó gazdasági ág, melynek alapját a szőlőterületek mellett a boglári hegytől délre elhelyezkedő, szántóföldi művelésre alkalmas területek adták. Emellett a település igen hamar a környék közlekedési, és ezáltal kereskedelmi központjává is vált: a délről, Kaposvár vármegyeközpont felől jövő, és a Balaton déli partja alatt futó utak itt találkoztak.

Mindkét városra igaz, hogy egyike a legrégebb óta létező balatoni településeknek¹⁰, már az időszámításunk előtti évezredekben is éltek emberek Balatonboglár és Balatonlelle területén.¹¹ Utóbbi település első írásos említéseiből tudhatjuk, hogy központján áthaladt a Hadút, másnéven Nagyút, mely akkoriban az egyik legfontosabb útvonal volt az ország területén. Lelle neve a Tihanyi Apátság 1055-ös alapítólevelében is feltűnt már¹², míg Boglár első írásos említése valamivel későbbre, de még szintén a 11. századra tehető, amikor is az Apátság birtokaként említették.¹³ A török hódoltság idején mindkét település elnéptelenedett, a vidék mocsaras, lakatlan területté vált.¹⁴ Ezt követően eltérő ütemben népesedtek (többször) újra, Lelle és Boglár is a 18. század elejére vált azóta is lakottá.

A 19. században a magyarországi gazdaság gyorsan fejlődött, s ezzel egyidőben jelentős társadalmi átalakulás ment végbe.¹⁵ E korszak Boglár és Lelle történetében is jelentős változásokat hozott. Az indulás nem volt egyszerű, hiszen a déli part meglehetősen siralmas képet mutatott. Ekkor még mocsaras vidék volt, így először le kellett csapolni, majd töltéseket kellett építeni. A tó állapota már Mária Terézia uralkodása alatt is hangsúlyos téma volt. Mikoviny Sámuelhez köthető az első tervzet, illetve az ő elképzelései alapján készítette el kézzel rajzolt Balaton térképét Krieger Sámuel 1776-ban. Azonban ezek a kezdeményezések nem valósultak meg az ellentétes érdekek miatt, s a földbirtokosoknak egy ideig nem volt érdeke kiszáradt területek létrehozása, ezért nem siettek a rájuk hárult lecsapolási feladatokkal.¹⁶ Az első sikeres lépések a vasútvonal megépítésével történtek meg: 1863-ban átadták a Sió-csatornát, mellyel sikerült a tó vízszintjét 3 méterrel csökkenteni, s ezzel a déli part jelentős része szárazzá vált. A későbbiekben, az 1870–1880-as években történtek további törekvések a dél-balatoni vidék átalakítására, többek közt a Nagyberék, Lelle, Kis-Balaton és a Sió-csatorna környékén.¹⁷

Bogláron 1847-ben megépült egy famóló a Balaton első gőzhajójának, a Kisfaludynak kikötőjeként, amivel erősödött Boglár gazdasági szerepe, mint a régió közlekedési- és kereskedelmi központja. Majd 1861-ben átadták a mindkét települést érintő vasutat, melynek kezdetben csak Bogláron, Szántódon és Keszthelyen volt állomása.¹⁸ A vasúttal, illetve a század végére egyre intenzívebb gőzhajó-közlekedéssel a települések bekapcsolódtak az ország gazdasági vérkeringésébe.¹⁹ Az 1910-es évekre már Balatonlelle vasútállomása is megépült²⁰, majd 1930-ra a Balatonlelle-felső megállóhely is elkészült.²¹

Az 1880-90-es évek fordulójától az addigi hagyományos, a gazdagabb társadalmi osztályok által igénybe vett fürdőéletet felváltotta a polgári réteg számára is elérhető, szabadidőhöz kötődő, tudatos nyaralási-szórakozási igény.²² Így a Balaton-parti településeken, beleértve Lellét és Boglárt is, a korszak másik jelentős változása volt, amikor az 1880-as években elkezdtek megjelenni a fővárosi és vidéki gazdagabb családok fürdőzni, üdülni.²³ A lecsapolások és feltöltések után a helyi nagybirtokosok elkezdtek parcelláztatni a part menti területeiket. Elsőként gróf Hunyadi Imre épített nyaralót Balatonberényben 1881-82-ben, majd a mintát követve a többi déli parti településen is megindult a fejlődés, ezzel az uradalmak és a falusi parasztság számára egy új jövedelemforrás jött létre. A növekvő vendégforgalom kiszolgálását eleinte a nagy- és középbirtokosok biztosították a part menti településeken. Így Lelle elsősorban a Szalay- és Jankovich-családnak, míg Boglár a Bárány-, Körmendy-, később Gaál-családnak köszönhette fejlődését.²⁴

A településeken közös irányvonallá vált a fürdőélet gazdasági helyzetükben betöltött szerepének növekedése. Az idő előrehaladtával a többi helységhez hasonlóan Lellén és Bogláron is megjelentek, és komoly szerepet vállaltak – a helyi földesurak mellett – a fürdőegyesületek a polgári fürdőélet kialakításában. 1895-ben Balatonszentgyörgyön alakult meg az első egyesület, majd ezt sorra követték a többi településen is hasonló társulások.²⁵ 1904-ben megalakult a llelei és boglári

fürdőegyesület is²⁶, melyek a földesúri fejlesztésekkel párhuzamosan egészében változtatták meg a településképet. A balatoni helységek addigi fő bevételi forrása a mezőgazdaság volt, azonban a 20. század első évtizedeire az idegenforgalom is egyre jelentősebb jövedelmi forrássá vált. A Balaton régiójára összességében igaz, hogy megjelentek új társadalmi minták, ugyanakkor a települések rendezettebbek lettek. A korszak két legfontosabb változása a mezőgazdaság visszaszorulása és a szolgáltatások szerepének erősödése volt.²⁷

A második világháborút követően jelentős politikai, gazdasági és társadalmi átalakulás ment végbe Magyarországon, mely Lelle és Boglár fejlődésére is hatással volt. A keletebbre fekvő település egy ideig még őrizte mezőgazdasági arculatát, ezzel szemben Boglár már egy iparosodottabb település képét mutatta.²⁸ A 20. század közepén újraindult a települések fejlődése, de most már egyre inkább turizmus-vendéglátás fókusszal. A szakszervezeti üdültetés főszerepet kapott Lelle és Boglár gazdaságában, sőt előbbi a régió egyik legkedveltebb idegenforgalmi központjává nőtte ki magát.²⁹ Lellén jelentősebb ipari termelés csak az 1960-as években kezdett el kialakulni.³⁰

A két település lakossága a 20. században növekvő tendenciát mutatott (1. táblázat), amelyben csak a második világháború okozott törést. A háború előtt mindkét településen kb. 3000 fő lakott.³¹ 1941-ben Lellén 2613, Bogláron 2997 fő élt, ezzel szemben 1949-ben Lellén 2970, Bogláron 2443 volt a lakosság száma.³² Az 1950-60-as években gyorsan nőtt a népesség, így az egyesülés első éveiben Lelle és Boglár együttes lakosságszáma összességében meghaladta a 10 ezer főt is.³³ Látható, hogy a 20. század első nyolc évtizedében a két település együttes népessége több mint háromszorosára emelkedett.

**1. táblázat: Balatonboglár és Balatonlelle népességének alakulása
1910 és 1980 között**

**Table 1: Changes of the population of Balatonboglár and Balatonlelle
between 1910 and 1980**

	1910	1930	1941	1949	1970	1980
Balatonboglár	1522	2199	2997	2443	4047	10324
Balatonlelle	1452	2147	2613	2970	4129	

Forrás: Takács (1988) és népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés (2022)

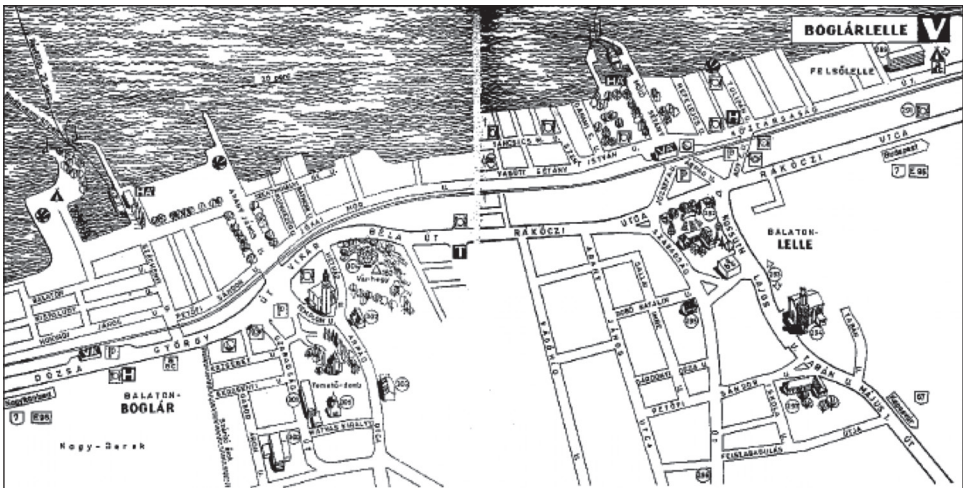
Balatonboglár gazdasági struktúrájában mindig is fontos helyet foglalt el a szőlő- és bortermesztés. 1956-ban jött létre a Balatonboglári Állami Gazdaság az államosítás során elvett birtokokon.³⁴ Eleinte csak a szőlő- és gyümölcstermelés, illetve kutatás folyt a gazdaság területén, de idővel már feldolgozást és értékesítést is végeztek.³⁵ Hamar az egyik legfejlettebb állami gazdasággá nőtte ki magát az országban. Az első 10 éves időszakban nem volt veszteséges éve. Ez idő alatt több

díjat is elnyert a gazdaság, többek közt az Élüzem címet is. Hazánk egyik legismertebb borvidéke, a világörökség részét képező Tokaj is a Balaton-parti gazdaságnak köszönheti újjáéledését az 1950-es peronoszpóra járvány pusztítása után: Bogláról 300–300 ezer gyökeres szőlőoltványt küldtek 1956–57-ben a tokaji vidékre, ezzel segítve a borvidék helyreállítását.³⁶ A gazdaságban működtettek laboratóriumot is, ahol folyamatosan kísérleteztek új fajtákkal. 1965-ben tartósítottak először szőlőt. Első évben 5 mázsa mazsolát készítettek összesen, míg 1967-ben már 10 vagon szőlőt tartósítottak.³⁷ A termékek jelentős része az ún. „népi demokratikus országok”-ba irányuló exportot tette ki, más részüket pedig a nyugati tőkés országokba szállították.³⁸

A második világháborút követően a Balaton térségében feloszlatták a fürdőegyesületeket, amivel a fürdőéletet új alapokra helyezték. Új vendégkör jelent meg: elindult a munkásüdültetés korszaka. A tóparti községeket úgynevezett munkaversenyre hívták, melynek célja a fürdőkultúra emelése volt. Az elvárások többek közt a szabad strandfürdők létrehozására, a fürdőinfrastruktúra fejlesztésére, a propaganda kialakítására vonatkoztak³⁹, azaz összességében egy olyan fejlődés indult el, amely a tömegturizmus lehetőségeit alapozta meg. Az 1970-es évekre a Balaton régiójában olyan tömegturizmus alakult ki, melynek alapját a szociálturizmus adta, de mellette egyre fontosabbá váltak a KGST-országokból érkező turisták, illetve az NSZK-ból beutazók, akik a vasfüggöny kényszere miatt a Balaton mellett találkoztak német rokonaikkal.⁴⁰ Ebbe a fejlődésbe illeszkedett bele Lelle és Boglár is, melyek egyre inkább kezdtek összekapcsolódni és közös irányba tartani a turizmus térnyerését illetően. 1978-ra, az egyesítés évére, a lentebbi térképen is jól láthatóan, fizikailag már összenőttek. (1. ábra).

1. ábra: Az 1970-es évek végéből származó térkép
Figure 1: A map from the end of the 1970s

Forrás: Zákonyi Ferenc (1980): Balaton. Panoráma. 168–169. old.

3. Érvek az egyesítés mellett és a boglárlellel időszak fejlesztései

Felmerül a kérdés, hogy vajon ennyi év önállóság után miért is született meg Boglárlelle? Mi volt az az összetartó erő, amely jobban összekapcsolta Lellét és Boglárt, mint más, hasonlóan turizmus központú, Balaton-parti településeket?

Boglárlelle gondolata már 1978 előtt többször is felmerült, sőt a két világháború közt az ún. Nagyboglár gondolata is megszületett. Gaál Gaston fiához, Gaál Olivér nevéhez köthető a Nagyboglár-ügy fellendítése, amikor 1935-ben a Jankovich-telepet és Boglár központját összekötő területeit kifarcelláztatta. Ekkor keleten Boglár egyes részei már összeértek Lellel, illetve a nyugati határon a Jankovich-telep Fonyódligethez kapcsolódott. Így ezzel a parcellázással lehetőség nyílt egy Fonyódligettől Lelleig húzódó, összeépült Nagyboglár kialakítására, amely boglári központtal egy jelentős és nagy jövőbeni Balaton-parti település lehetett volna. A gyorsan zajló telekvásárlásoknak köszönhetően a három település – Fonyódliget, Boglár, Lelle – tényleg egyhamar összenőtt fizikailag, de közigazgatásilag való egyesítésük sosem valósult meg.⁴¹ Egy 50-es évekbeli útikönyvben is tettek már arra utalást, hogy hamarosan eljön az az idő, amikor Boglár és Lelle már nem csak határaik mentén, de igazgatás szempontjából is egybeolvadnak.⁴² A második világháborút követő időszak fejlesztési tervei már gyakran egyként kezelték a két a települést: Lelle és Boglár vízellátására és szennyvízelvezetésére is közös megoldást terveztek. A Balaton mint idegenforgalmi központ meghatározó eleme volt Balatonlelle és Balatonboglár fejlődésének az 1960-as évektől kezdődően. Továbbá hasonló volt a két településben a déli part életében elfoglalt szerepük, azonos gondokkal küzdöttek, melyek megoldásában gyakran egymásra voltak utalva (pl.: víz- és szennyvízelvezetés megoldása). Közigazgatási besorolásuk, nagyságrendjük és településszerkezetük sem különbözött egymástól. Országos érrendszerek, mint például a vasút, a 7-es főút és a villany- és telefonhálózat is összekötötte őket. Lellét és Boglárt alapvetően a természetföldrajzi adottságaik és a részben ebből következő eltérő gazdasági feladatköreik különböztették meg egymástól. Ilyen körülmények közt történt meg 1978. december 31-én a Népköztársaság Elnöki Tanácsa által hozott döntés alapján Balatonlelle és Balatonboglár Boglárlelle néven való egyesítése.⁴³ A döntés indoka a fentebb leírtak alapján a két település egyirányba tartó fejlődése és egyes fejlesztések terén komoly egymásrautaltsága volt.

De vajon tényleg szükség volt az egyesítésre?

1978-at követően létrejött Boglárlelle üdülőhely-jellege, és jelentős társadalmi-gazdasági változások zajlottak le. Az értelmiségi réteg mellett megnőtt a kisiparosok, kiskereskedők és kisárutermelők száma. Az iparban dolgozók száma közelítette a 30%-ot, míg a termelősövetkezetekben dolgozók aránya folyamatosan csökkent. Azonban problémát okozott, hogy az ipari és műszaki értelmiség, a pedagógusok, illetve az egészségügyben dolgozók száma nem változott kellő mértékben, így a megnövekedett lakosságot már nem tudták kellően kiszolgálni.

Az egyesülést követő években egyidejűleg nőtt a 60 év feletti lakosok és a 14 éven aluli gyermekek száma is. Ahogy fentebb is írtam, egyes ágazatokban már nem volt elég a település népességének kiszolgálására a helyi munkaerő száma, így a környékbeli falvak munkavállalói is Boglárlellén helyezkedtek el. Ezzel a nagyközségnek és a munkaadóknak is egy új problémával, a bejáró/ingázó munkavállalók nehézségeivel kellett szembesülnie.

A korábbi terveknek (részben) megfelelően fejlesztették a csatornahálózatot. 1979 decemberére az egyesített településen 19 km hosszú csatornahálózat és 85 km hosszú vízvezetékrendszer állt a lakosság és az üdülők rendelkezésére. A közlekedés fejlesztése érdekében 12 km hosszúságú szilárd burkolatú utat, illetve további 16 km kiépített útszakaszt adtak át. Számos új kereskedelmi és vendéglátó egységet hoztak létre. Továbbá a boglárlellei időszak egyik legnagyobb beruházásaként megépítették a Balaton partvédő művét, mellyel 18 hektár zöld területtel bővítették a strandolásra alkalmas területeket.⁴⁴

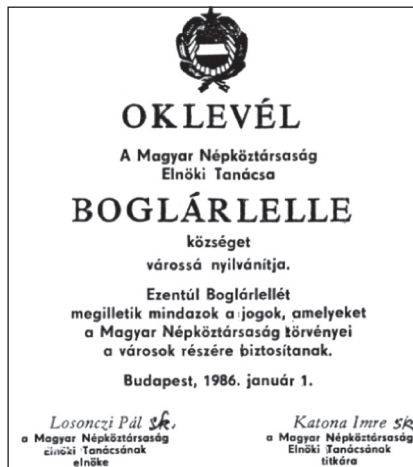
A Balatonboglári Állami Gazdaság a boglárlellei időszak alatt is folyamatosan fejlődött. Az Egyesült Államok legnagyobb magyarországi borexportőrévé nőtte ki magát az 1980-as években. Magyarországon máig az egyik legtöbbet fogyasztott pezsgő a BB pezsgő, amelyek gyártását 1982-ben kezdték meg.⁴⁵ Ekkor a boglári gazdaság 1050 hektár szőlőtermő területtel rendelkezett, mely országosan a legnagyobbinak számított.⁴⁶ A következő évben a gazdaság kiugró nyereséget ért el, részben ennek következményeként, részben a sok éve tartó folyamatos fejlődés eredményeként 1984-ben a nagyüzemet mezőgazdasági kombináttá nyilvánították,⁴⁷ és még ugyanebben az évben a Balatonboglári Mezőgazdasági Kombinát eredményeinek elismeréseként megkapta a Dél-Baltoni Borvidék minősítést. A vidéken a szakcsoportokba tömörülő kistermelők száma is folyamatosan emelkedett.⁴⁸ Összesen 16 település határában, 3 700 hektár területen 1700 alkalmazottal működött az akkorra már kombináttá vált gazdaság 1985-ben. Ennek kb. 40%-án, 1500 hektáron szőlőtermesztés folyt.⁴⁹ 1986-ban megalapították a Bonus Bonorum Borrendet, melynek zászlós bora a „boglári muskotály” lett.⁵⁰ A településen folyó magas szintű szőlő- és bortermelés elismeréseként 1987-ben Boglárlelle elnyerte a Szőlő és Bor Városa címet a Szőlészeti és Borászati Hivatal Nemzetközi Szövetségének szavazása alapján.⁵¹

Az egyesítést követően a fejlesztések eredményeként a déli part második legnagyobb településévé vált Boglárlelle 1986-ban megkapta a városi rangot (2. ábra), melyet az 1991. évi szétválást követően mind Lelle, mind Boglár megtarthatott.⁵²

A lakosságszám a közös boglárlellei időszak alatt növekedett. Az 1970-es évek végén közel 10.000 fős településből a rendszerváltás idejére egy 11.034 fős város alakult ki.⁵³ A leírtak alapján jól látható, hogy a település egésze fejlődést mutatott a 13 év alatt, azonban ha külön vizsgáljuk a lellei és boglári településrészt, ott már komoly különbségeket fedezhetünk fel. Tehát a növekvő számok önmagukban nem tudják igazolni, hogy az 1978-as egyesítés megfelelő döntés volt a két település szempontjából.

2. ábra: Boglárlelle városi rangját igazoló oklevél
Figure 2: Certificate of the town status of Boglárlelle

Forrás: Laczkó András (szerk.) (1988): Boglárlelle. Boglárlelle Városi Tanács V.B. 500. old.

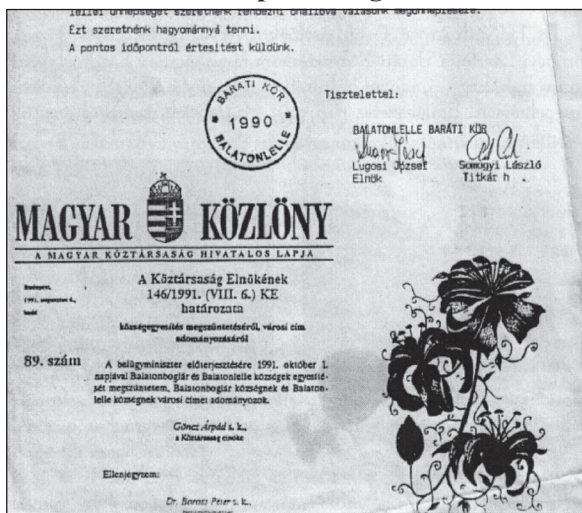
4. A szétváláshoz vezető út és az önálló élet első évei

A 13 éves korszakban a település igazgatásában folyamatos volt a széthúzás, mely ellehetetlenítette a közös munkát, és egyre komolyabb problémákhoz vezetett. Lelle és Boglár szétválásának vizsgálatakor nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy a rendszerváltással egyidőben zajlott. Ekkor kezdtek kiépíteni az új politikai, gazdasági rendszert, mely a turizmust is új alapokra helyezte, amely Boglárlelle életében jelentős szerepet játszott. Így a 20. század utolsó évtizedét egymás elleni csatározással és az új gazdasági rendszerbe való beilleszkedés nehézségeivel kezdte meg Boglár és Lelle (az évtized első évében még egy településként).

A két település szétválásában vitathatatlan a Lelle Baráti Kör szerepe, ahova eleinte lokálpatrióták tartoztak, majd egyre nőtt a tagok száma a lellei lakosságból csatlakozókkal. A boglárlelle „idilli” állapot felbontását a lellei kezdeményezték, mert úgy érezték, hogy a közös településen csak a boglári rész kap támogatást. Sérelemzték, hogy az egyesüléskor ígért fejlesztések közül számos korszerűsítés nem is valósult meg, vagy csak a boglári városrészt érintette. Az 1978-ban jegyzőkönyvbe vett, a két város közt tervezett központ kialakítása sem valósult meg, így szinte majdnem minden közintézmény a boglári településrészen volt. Tervek szintjén maradt az egészségügyi ellátás fejlesztése is. A közel 13 éves időszak alatt a közigazgatási határokat Lelle rovására módosították, számos közcélra fenntartott területet adtak el vagy adtak bérbe. Ez idő alatt összesen 47 utcában történt csatornázás, melyből 41 boglári területen feküdt. Az új gázvezeték-hálózat által

érintett 69 utcából 27 volt csak lellei. Továbbá az egyesített város vezetése számos közterületet és középületet engedett át az enyészetnek. A Baráti Kör tagjai arra is felhívták a figyelmet, hogy a lelle területéken számos szabad parcella van, melyek eladásával jelentős összegek folyhatnak be a városi kasszába. Úgy gondolták, hogy a nagyrészt bogláriakból álló boglárlelle vezetőség azért sem szorgalmazta a szétválást, mert akkor a fejlettebb nyugati településrész elesett volna ezen bevételi forrásoktól a privatizáció során. A békésnek koránt sem nevezhető szétválási folyamat, mondhatni harc már 1990-ben elkezdődött. 1990. december 9-re népszavazást írtak ki Boglárlelle szétválását illetően, amelyet minden lehetséges módon próbáltak manipulálni a város vezetői, mégis 53%-os részvétel mellett 1800 igen és 380 nem szavazat született. Azaz a szavazáson megjelentek 83%-a kívánta a szétválást, és csak 17%-uk voksolt a boglárlelle állapot fenntartása mellett. A számok igencsak beszédesek voltak, de mégsem voltak elegendők még a szétváláshoz, ezért a Baráti Kör úgy döntött, hogy az Alkotmánybírósághoz fordul. A hosszas jogi csatározások során a céljuk mellett igencsak elkötelezett lelleiek egyéb eszközöket is bevetettek: 1991. július 1-én a városháza előtt egy békés tüntetésnek indult megmozdulás végül éhségstrájkba torkollott. Ezzel célt értek: a Belügyminisztérium elé korábban felterjesztett szétválási kérelem kapcsán megnyerték a képviselőtestület egyhangú támogatását, mellyel felgyorsították a folyamatokat. A népszavazást követő több mint fél éves jogi procedúra eredményeként 1991. augusztus 6-án a belügyminiszter engedélyezte a szétválást, és október elsejétől újból létrejött két önálló város Balatonlelle és Balatonboglár néven (3. ábra).

3. ábra: Balatonboglár és Balatonlelle újra önálló település lett Figure 3: Balatonboglár and Balatonlelle become independent municipalities again

Forrás: Ambrus Judit (2008): Volt egyszer egy Boglárlelle. Vupe 2008 Kft. 29. old.

Ezzel lezárult a 13 éven át tartó boglárlellel korszak. A békésnek nem mondható elválásnak még jó darabig voltak utóhatásai a boglári és a lellei lakosság kapcsolatára, melyért a volt boglárlellel vezetőséget okolták.⁵⁴

1991-et követően mind a lellei, mind a boglári vezetőség a 13 éves közös időszak kárainak megszüntetésén dolgozott. 1994-ben Németh Miklós, az akkori boglári polgármester is úgy utalt vissza a boglárlellel idősakra, mint a két eltérő fejlődésű település „kényszerházasságára”.⁵⁵

A szétválást követően mindkét településen, ahogy a Balaton-régió más településein is, a tó megmentése, vízminőségének helyreállítása élvezett prioritást. Emellett Lellén 1991-et követően először olyan közművesítéseket folytattak le, melyek az egyenlőtlenül megoszló boglárlellel fejlesztéseket voltak hivatottak pótolni. Míg a nyugatabbra fekvő település háromnegyede, addig Lellének kb. csak az egynegyede volt rácsatlakoztatva a szennyvízcsatorna-hálózatra. Az első három évben megépítettek 2,2 km vízvezeték, 10,8 km hosszú csapadék-elvezető csatornát és 6,5 km új szennyvízcsatornát. Növelték a szilárd burkolatú utak, a járdák és gázvezetékek hosszát. Számos közintézményt is felújítottak, bővítettek (pl.: iskola, rendelőintézet). A biztonságos közlekedés érdekében megnövelték a közvilágítást 1,6 km-rel és meghosszabbították a kerékpárútrendszert is 2,8 km hosszúságú szakasszal.⁵⁶ Ezek mindegyike olyan infrastrukturális fejlesztés volt, melyeket a lellei önkormányzat a város élhetőségének szempontjából halaszthatatlannak vélt, illetve ezekkel kívánta megalapozni a következőkben lefolytatott turisztikai fejlesztéseket is. Ezen időszak alatt számos magánberuházás is történt, melyek már mind a turizmusközpontú fejlesztés részét képezték.⁵⁷

Bogláron az 1990-es évek első felében kezdték meg a Vörösmarty tértől nyugati irányba egy városközpont kialakítását 2-3 szintes lakó- és üzletházak építésével. A turizmus irányú fejlesztések egyik első példjaként ekkor készült el egy parkosított tér is, ami a Sétáló utca indítása volt.⁵⁸

A fejlesztések jól mutatják, hogy a szétválás pozitív hatással volt mindkét településre: Lellén olyan korszerűsítéseket tudtak végrehajtani, amelyek már halaszthatatlanok voltak egy turizmusközpontú település fejlődéséhez a 20. század végén. Bogláron is tovább folytatódtak a fejlesztések, immáron piaci alapú gazdasági körülmények közt. Tehát a tények igazolják a fentebb is említett „kényszerházasság” jellemzést a 13 éves idősakra vonatkozóan, illetve a szétválás helyességét. Érdekes mégis, hogy ami együtt nem ment, az külön működött: az önálló fejlődés lehetősége révén a 2000-es évekre hasonló pályát futott be Balatonlelle és Balatonboglár, azaz a turizmus köré szervezték gazdaságukat.

5. Eredmények

A szocialista központosítás részeként végrehajtott településegysítések elsőszámú célja volt a szűkösen rendelkezésre álló igazgatási erőforrások megosztása a helységek közt. Potenciális előnyt láttak az eltérő gazdasági adottságokkal ren-

delkező települések egymást kiegészítő fejlődésében, esetleges jövőbeni szimbiózisában.

A tanulmányban a főbb folyamatokra koncentrálnak bemutatásra került a mai Balatonlelle és Balatonboglár története, amelyből láthatóvá vált, hogy a fürdőéletet leszámítva eltérő gazdasági szerepkört láttak el a régió életében, így az egyesüléskor jogosan gondolhatták, hogy jól kiegészítik egymást a két település. Elmondható, hogy Lelle és Boglár múltjában voltak olyan közös, vagy épp egymást kiegészítő fejlődési irányok, melyek indokolták az egyesítést, de az a valóságban nem hozta meg a várt eredményeket.

A gazdasági mutatók fejlődést jeleznek a 13 éves időszak alatt, azonban ha a részleteket is megvizsgáljuk, látható, hogy ez a növekedés nem volt egyenlő Boglár és Lelle közt. Ez folyamatosan növelte az ellenszenvet a településrészek vezetői közt, és széthúzáshoz vezetett a gazdasági és igazgatási kérdésekben. Így a kényszerházasság hasonlat helytállóan bizonyul, jól leírja a két város, Balatonlelle és Balatonboglár múltjának 1978-tól 1991-ig tartó közös időszakát.

A szétválást, azaz 1991-et követően mindkét településen új lendületet vettek a – főként turizmus irányú – fejlesztések. A 21. század elejére Balatonlellén és Balatonbogláron is egy turizmus-központú, kisvárosi élet alakult ki. Érdekessége a történetnek, hogy ami nem ment együtt, azt végül külön, de alkalmanként együttműködve valósította meg a két település. Vizsgálataink azt bizonyítják, hogy Lelle és Boglár a szétválásukat követően önállóan, ám mégis egymást segítve fejlődött.

JEGYZETEK / NOTES

- 1 Kanczlerné Veréb Mária – Körmeny Imre (2010): 6. old.
- 2 Tolnai Napló 1951. 10. 23., Pétfürdő: <https://petfurdo.asp.lgov.hu/telepulestortenet>
- 3 Mogyoróssy Pál (2014) és Kismarton Zsolt (2020) alapján
- 4 VB 642/75 1982.02.10.
- 5 Andrássy Antal (1988), Honti Szilvia – Költő László – Németh Péter Gergely (1988), Kanyar József (1988), Magyar Kálmán (1988), T. Mérey Klára (1988), Takács Éva (1988) és Tóth Péter (1988) alapján
- 6 Horváth Iván (2015), Horváth József (1943) és Paál László (2002) alapján
- 7 Somogyi Hírlap 1993. 05. 22.
- 8 Paál László (2002): 14-17. old.
- 9 Nádorfi Lajos – Völgyesy János – Hubert Andorné (1954) alapján
- 10 Kardos Ignác – Simalya V. Ferenc (1907): 67. old., 75. old.
- 11 Honti Szilvia – Költő László – Németh Péter Gergely (1988) alapján
- 12 Horváth József (1943) alapján
- 13 Magyar Kálmán (1988) 51. old.
- 14 Magyar Kálmán (1988) 70. old.
- 15 Kaposi Zoltán (2002) alapján
- 16 Halász Imre (2010) alapján
- 17 Halász Imre (2014) alapján
- 18 Sági Károly (1988) alapján
- 19 Erdősi Ferenc (1988) alapján
- 20 Paál László (2002) alapján
- 21 Andrássy Antal (1988) alapján
- 22 Katona Csaba (2002) alapján
- 23 Katus Lajos (2004) alapján
- 24 Kaposi Zoltán (2021) alapján
- 25 Kanyar József (1983): 24. old.
- 26 Paál László (2002) alapján
- 27 Kaposi Zoltán (2019) alapján
- 28 KSH (1950/a) adatai alapján
- 29 Takács Éva (1988) alapján
- 30 Paál László (2002) alapján
- 31 Mészárosné Kovács Magdolna (1988) alapján
- 32 KSH (1950/b) adatai alapján
- 33 Népszámlálás (1990) adatai alapján
- 34 Reöthy Ferenc (1989) alapján
- 35 Podmaniczky Szilárd (2012) alapján

- 36 Somogyi Néplap 1965. 10. 03.
 37 Somogyi Néplap 1967.02.03.
 38 Somogyi Néplap 1967.02.02.
 39 Kanyar József (1988) alapján
 40 Lengyel Márton (1995) alapján
 41 Somogyi Ujság 1935.09.17.
 42 Takács Éva (1988) 380. old.
 43 Takács Éva (1988) alapján
 44 Takács Éva (1988) 394-396. old.
 45 BB: <https://bb.hu/tortenet>
 46 Buday-Sántha Attila (2007) alapján
 47 MNL SML XXXV. 1.b.1984. 02.29.
 48 MNL SML XXXV. 1.b.1984.10.
 49 Békés Megyei Népújság 1985.09.30.
 50 Podmaniczky Szilárd (2012) alapján
 51 BB: <https://bb.hu/tortenet>
 52 Kanyar József (1988) alapján
 53 Wilhelm Réka (2021) alapján
 54 Ambrus Judit (2008) alapján
 55 Somogyi Hírlap 1993. 05. 22.
 56 Ambrus Judit (2008) 46-49. old.
 57 Wilhelm Réka (2021) alapján
 58 Pór Péter (2018) alapján

FELHASZNÁLT IRODALOM / REFERENCES

Szakirodalom

- Ambrus Judit (2008):** Volt egyszer egy Boglárlelle. Vupe 2008 Kft. Kaposvár:
- Andrássy Antal (1988):** Boglárlelle az ellenforradalmi rendszer idején. In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle: Boglárlelle Városi Tanács V.B., 259–326. old.
- BB é. n. = BB Bárhol Bármikor (é. n.):** BB története. Letöltve: BB Bárhol Bármikor, <https://bb.hu/tortenet> 2019.10.04.
- Buday-Sántha Attila (2007):** A Balaton-régió fejlesztése. Development Issues of the Balaton Region. Saldo Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt. Budapest.
- Erdősi Ferenc (1988):** Boglárlelle közlekedésének fejlődése. In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle: Boglárlelle Városi Tanács V.B., 231–258. old.
- Halász Imre (2010):** A Balaton lecsapolása. História, 2010. 6-7. sz. 37-41. old.
- Halász Imre (2014):** Pläne der Trockenlegung des Balatons im 18. und 19. Jahrhundert. In: Mensch und Umwelt im Pannonischen Raum vom 18. bis ins 20. Jahrhundert. In:

- Borut Batgagelj, Katja Esih, Marija Pocivaviek, Polona Rifelj, Stane Rozman (szerk.): Internationales Kulturhistorisches Symposion Mogersdorf 40. Celje, 2014. 191–204. old.
- Honti Szilvia – Költő László – Németh Péter Gergely (1988):** Boglárlelle az őskortól a honfoglalásig. In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle: Boglárlelle Városi Tanács V.B., 5–42. old.
- Horváth Iván (2015):** Boglár partjainál. Balatonboglári képes helytörténet. Balatonboglár: Balatonboglári Városvédő Egyesület
- Horváth József (1943):** Balatonlelle története. Veszprém: Egyházmegyei Könyvnyomda
- Kanczlerne Veréb Mária – Körmeny Imre (2010):** A települési önkormányzatok száma és a települések tagoltsága. Az egyéb belterületek és a településszerkezet vizsgálata. Falu Város Régió, 2010/2-3 sz. 4–20. old.
- Kanyar József (1983):** A dél-balatoni fürdőkultúra kialakulása. História, 5. évf. 3. sz. 23–25.
- Kanyar József (1988):** Boglárlelle fürdőkultúrájának történetéből. In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle: Boglárlelle Városi Tanács V.B., 475–506. old.
- Kaposi Zoltán (2002):** Magyarország gazdaságtörténete 1700-2000. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs.
- Kaposi Zoltán (2019):** Uradalmak, földbirtokosok és birtokforgalom a Dél-Dunántúlon a 19. században. Mezőgazdaságtörténeti tanulmányok 14. Budapest
- Kaposi Zoltán (2021):** A gróf Hunyady család szerepe a balatoni turizmus létrejöttében. TVT Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok, VI. évf. 3. sz. 4–26. old.
- Kardos Ignác – Simalya V. Ferenc (1907):** A Balaton összes fürdő és üdülőhelyeinek leírása. Részvénynyomda. Kaposvár.
- Katona Csaba (2002):** Füröd és vendégei: egy fürdőhely és „társadalma” az 1840-1860-as években. Korall, 2002. március 7-8. sz. 56–77. old.
- Katus Lajos (2004):** A Balatonlelle-i Fürdőegyesület 100 éve. Balatonlelle-i Fürdőegyesületű. Balatonlelle.
- Kismarton Zsolt (2020):** Kazincbarcika és Berente. Letöltve: <https://barcikaihistorias.hu/kazincbarcika-es-berente/> 2022.10.22.
- KSH (1950/a) = Központi Statisztikai Hivatal (1950):** 1949. évi népszámlálás. 8. Foglalkozási statisztika részletes eredményei. Budapest: Állami Nyomda
- KSH (1950/b) = Központi Statisztikai Hivatal (1950):** 1949. évi népszámlálás. 9. Demográfiai eredmények. Budapest: Állami Nyomda
- Lengyel Márton (1995):** A balatoni turizmus fejlesztési koncepciója, Budapest: KIT Képzőművészeti Kiadó
- Nádorfi Lajos – Völgyesy János – Hubert Andorné (1954):** Földrajzi mutató: Balatonboglár. Letöltve: https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/640870/default/doc_url/NA_134.pdf 2020.10.30.
- Magyar Kálmán (1988):** Boglárlelle a honfoglalástól a késő középkorig. In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle: Boglárlelle Városi Tanács V.B., 43–80. old.
- Mészárosné Kovács Magdolna (1988):** Lengyel és francia menekültek Boglárlellén. In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle: Boglárlelle Városi Tanács V.B., 363–378. old.

- Mogyoróssy Pál (2014):** Hogyan lett Sajókazinc és Barcika községekből Kazincbarcika? Letöltve: Barcikaihistorias.hu, <https://barcikaihistorias.hu/hogyan-lett-sajokazinc-es-barcika-kozsegekbol-kazincbarcika/> 2022.10.22.
- Paál László (2002):** Balatonlelle. Budapest: CEBA Kiadó
- Pétfürdő (é. n.) = Pétfürdő: Településtörténet. Letöltve:** Pétfürdő, <https://petfurdo.asp.lgov.hu/telepulestortenet> 2023. január 24.
- Podmaniczky Szilárd (2012):** Balatoni Borozó. Balatonboglár: Podmaniczky Művészeti Alapítvány
- Pór Péter (szerk.) (2018):** Balatonboglár Településképi Arculati Kézikönyv. Letöltve: Balatonboglár.hu, https://www.balatonboglár.hu/media/files/TAK_Balatonboglár.pdf 2019.10.07.
- Reóthy Ferenc (1989):** A Balatonboglári Mezőgazdasági Kombinát története (1945–1989). Letöltve: https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/1125765/default/doc_url/RRM_NA_2059.pdf 2020.10.30.
- Sági Károly (1988):** Boglárlelle hajózása. In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle Városi Tanács V.B.. Boglárlelle: 203–230. old.
- T. Mérey Klára (1988):** Boglárlelle története Világostól az őszi rózsás forradalomig. In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle Városi Tanács V.B. Boglárlelle. 163–202. old.
- Takács Éva (1988):** Adatok Boglárlelle nagyközség történetéhez (1945–1978). In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle: Boglárlelle Városi Tanács V.B., 379–400. old.
- Tóth Péter (1988):** Boglár, Lelle és Szőlőskislak története a XVIII. században és a XIX. század első felében. In: Laczkó András (szerk.): Boglárlelle. Boglárlelle: Boglárlelle Városi Tanács V.B., 121–162. old.
- Wilhelm Réka (2021):** Se veled, se nélküled. Balatonlelle és Balatonboglár hosszútávú fejlődése. In: Úton a jövőbe. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, 69–84. old.
- Zákonyi Ferenc (1980):** Balaton. Budapest: Panoráma

Sajtóanyag

Békés Megyei Népújság, 1985.09.30., Somogyi Hírlap, 1993. 05. 22., Somogyi Ujság, 1935. 09. 17. Somogyi Néplap, 1965.10.03., Somogyi Néplap, 1967.02.02., Somogyi Néplap, 1967.02.03., Tolnai Napló, 1951. 10. 23.

Levéltári források

MNL SML XXXV. 1.b. 1984. 02. 29. = MSZMP Somogy Megyei Pártbizottságának ülései 1984. 57. ő. e. 1984. február 29. (2–71. o.). A két pártbizottsági ülés között végzett végrehajtó bizottsági munka. Jelentés: 53–58. old.

MNL SML XXXV. 1.b. 1984. 10. = MSZMP Somogy Megyei Pártbizottságának ülései. 1984. 58. ő. e. 1984. október 10. A központi bizottság 1978. március 15-i és a megyei pártbizottság 1978. október 4-i, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar fejlesztésére hozott határozata végrehajtásának tapasztalatai, s a további feladatok. Jelentés: 5–23. old.

VB 642/75 1982.02.10 = MSZMP Békés Megyei Végrehajtó Bizottságának ülései. 1957-1989 MSZMP Békés Megyei Végrehajtó Bizottságának ülései 1982. 02. 10. (75. oldal)

Statisztikai munkák

Népszámlálás (1910) = A Magyar Szent Korona országainak 1910. évi népszámlálása. Első rész. A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Budapest, 1912. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal

Népszámlálás (1930) = 1930. évi népszámlálás. I. rész. Demográfiai adatok községek és külterületi lakóhelyek szerint. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1932. Stephaneum Nyomda Részvénytársaság

Népszámlálás (1990) = 1990. Évi Népszámlálás 1. Előzetes adatok. III. Táblázatok. 4. Részletes területi adatok. Népesség száma, népszaporodás. Budapest, 1990. Központi Statisztikai Hivatal